

WIE IS THUIS IN DE THUISZORG?

DOSSIER

Hoe zet je een goed
vrijwilligersbeleid op?
p. 13-20

- 4 De thuiszorg vraagt meer coördinatie.
- 24 Clean UP helpt jongeren van de drugs. Ook als ze niet willen.
- 28 Sterven toegelaten: hulp bij levensbeëindiging van psychiatrische patiënten.

04

20

22

24

28

IN DIT NUMMER

- 02 **Inhoud**
- 03 **Redactioneel**
Iedereen kan het
- 04 **Wie is thuis in thuiszorg?**
Ook de thuiszorg heeft nood aan samenwerking
- 07 **Welzijn in cijfers**
De gordijnen open of dicht?
- 08 **Generatie wij**
"Er is enorm veel verbeterd"
- 10 **Het uur**
De tanden van de thuisloze
- 12 **Column**
De kracht van een getuigenis
- 21 **Nieuwe autoriteit | Flanders' Care |
Vrijwilligers in de Twentse Zorgcentra**
- 22 **Samen op de eerste rij**
Slongs Dievanongs versus Proust
- 24 **Grote kuis in je leven**
Clean UP helpt ongemotiveerde jongeren van de drugs af
- 26 **Online**
Facebook & Twitter | Uit goede bron
- 27 **Zorg**
Vreemdgaan met een missie
Ziek is in elke taal ziek
- 28 **Sterven toegelaten**
Hulp bij levensbeëindiging van psychiatrische patiënten
- 30 **Of niet soms?**
Wij willen werk
- 31 **Uitgelezen**
Onze selectie publicaties over welzijn en gezondheid

Omslagillustratie Amira Daoudi

DOSSIER VRIJWILLIGER

- 14 **"Vrijwilligerswerk moet vrijwillig blijven."**
Directeur Eva Hambach van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk
- 15 **Een interimbureau voor vrijwilligers**
De Vrijwilligerscentrale in Brugge
- 17 **Coördineer en koester de vrijwilliger**
Vrijwilligers versus personeel: spanning of verrijking?
- 18 **Vrijwilligerswerk nieuwe stijl**
Trends
- 20 **Over de schreef**
Wat als vrijwilligers hun grenzen overschrijden?

IEDEREEN KAN HET

Vrijwilligerswerk heeft me een aantal van mijn beste herinneringen geschonken, ook al heb ik het nooit vrijwilligerswerk genoemd. Bij de jeugdbeweging kwam je met de jaren vanzelf in de leiding terecht. En je stak het Centrum voor Chileense politieke vluchtelingen een handje toe omdat een van je vrienden het had gevraagd.

Je kreeg er nog meer vriendschap voor terug. Het was soms een uitvlucht om later thuis te komen. Je kwam zo op gedroomde plekken terecht en beleefde bijzondere momenten. Daar mocht je al eens een keertje vroeg voor opstaan. Eigenlijk werd er niet te veel over nagedacht, en voor mij had dat zo mogen blijven. Vrijwilligerswerk is vandaag beter beschermd, maar gaat daardoor soms gebukt onder regelzucht en ontsnapt niet aan de juridisering van de samenleving. Terwijl 'vrijwilligen' wel het laatste is dat we zouden mogen problematiseren. De kracht van vrijwilligerswerk zit net in onbaatzuchtigheid en spontaneïteit. Het maakt ook een sterker mens van je.

Verplicht vrijwilligerswerk is geen vrijwilligerswerk meer. Als strafmaatregel of als activering van werklozen, langdurig zieken of leefloners heeft vrijwilligerswerk weinig zin, tenzij de betrokkene er van bij het begin mee akkoord gaat. Meestal gebeurt het gelukkig wel uit vrije wil. Als het ieders verantwoordelijkheid is om zijn mogelijkheden ten volle te benutten en ten dienste te stellen van anderen, dan moet de samenleving daarvoor wel de mogelijkheden aanreiken. En daar knelt het schoentje. Kwetsbare

groepen vinden geen aansluiting bij vrijwilligerswerk omdat ze de dupe zijn van uitsluitingsmechanismen. Des te onrechtvaardiger zou het zijn om die groepen vrijwilligerswerk op te leggen.

Waren we zo rijk als de zee diep, zouden we dan nog vrijwilligers nodig hebben? Vrijwilligers moet je niet inzetten om geld te sparen. Ze dienen een menslievend of ideëel doel. De economische voordelen zijn niet meer dan een surplus. Vrijwilligen is van harte aanbevolen. Je wordt er meer mens van. Als je het kan en er zin in hebt of het nodig vindt, dan doe je het toch gewoon? Laat vrijwilligerswerk iedereen gegund zijn, of beter: laat het ieders recht zijn. Ook voor ouderen, en mensen in armoede of met beperkingen. Dat is het voordeel van vrijwilligerswerk: iedereen kan het.

In vele organisaties hebben professionele hulpverleners of zorgverstrekkers altijd al een beroep gedaan op vrijwilligers. Organisaties zijn het daarom aan zichzelf verplicht om hun vrijwilligerswerk goed te organiseren en een echt vrijwilligersbeleid op te zetten. Omdat vrijwilligers goede zorg opleveren en de samenleving warmer maken. De warme samenleving bestaat overigens al.

Eén op zeven Vlamingen vrijwilligt. Laat het er snel meer worden.

Nico Krols,
Hoofdredacteur *Weliswaar*

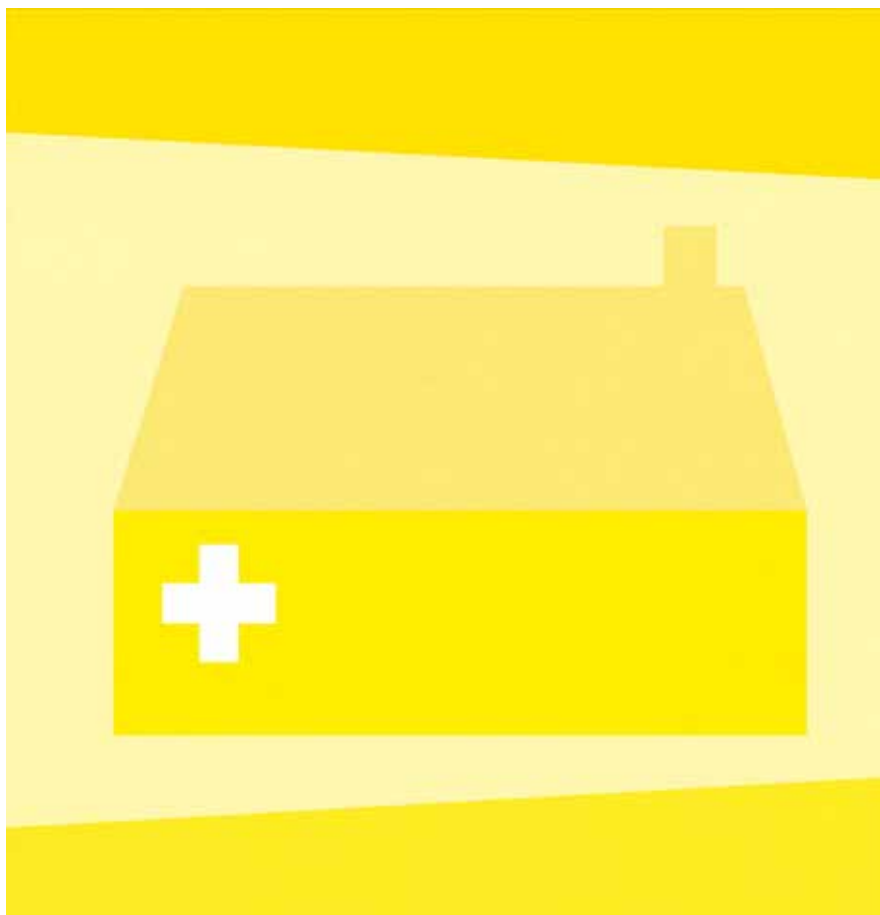

Ook de thuiszorg heeft nood aan samenwerking

WIE IS THUIS IN THUISZORG?

Tekst Filip Decruynaere | Foto's Jan Locus | Illustratie Amira Daoudi

Het aantal zorgbehoevende ouderen dat thuis blijft wonen neemt toe. Dat lukt met de inzet van mantelzorgers en professionele zorgverleners. Met de vermaatschappelijking van de zorg krijgt thuiszorg ook een cruciale rol in de ondersteuning van mensen met een handicap of een psychisch probleem. Is de thuiszorg daar klaar voor?

Lisette Gryspeerd (83) uit Gent is zwaar zorgbehoevend. Hoewel ze sinds het overlijden van haar echtgenoot al zeven jaar alleen is, verkiest ze om thuis te blijven wonen. Het lukt haar dankzij de hulp van Solidariteit voor het Gezin. Dat beseft ook haar zoon William Defraigne: “Moeder is zo goed als volledig verlamd. Ze kan niet zelfstandig eten of naar het toilet. De kinderen komen geregeld langs en in het weekend hebben we een beurtrol, maar zonder thuiszorg zouden we het niet redden. Een verzorgende van Solidariteit voor het Gezin komt elke dag van 7.30 uur tot 16.30 uur het huishouden doen, koken en mijn moeder bijstaan. ’s Avonds is er iemand om te helpen bij het avondeten en het slapengaan. Drie keer per dag komt er een verpleegkundige langs. En twee keer per nacht komt een zorgkundige kijken of alles goed gaat. Het geheel wordt gecoördineerd door zorgcoach Gudrun, die ook de contacten met de kinesitherapeut en het wekelijkse ambulancevervoer naar AZ Jan Palfijn regelt. Ik heb drie tot vier keer per week contact met Gudrun, soms zelfs dagelijks. Bijna voortdurend is er iemand bij mijn moeder. Dat geeft me een gerust gevoel.”

ZORGCOACH BARBÉ GUDRUN (L.) EN
VERZORGENDE ANN JANSSENS VAN
SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN BIJ
MEVROUW LISETTE GRYSPEERD.

Met de zorgcoach en de nachtcontroletoer biedt Solidariteit voor het Gezin 'geïntegreerde' thuiszorg aan. Het kreeg hiervoor een projectsubsidie van het RIZIV en onlangs ook een Europese award voor innovatieve ouderenzorg. De prijs en de subsidie bewijzen dat geïntegreerde thuiszorg vandaag allerm minst vanzelfsprekend is.

Bont landschap

Thuiszorg is divers. In totaal zijn er 638 diensten en voorzieningen. Het aanbod neemt toe, net als het aantal gebruikers. In 2010 werden door alle diensten samen meer dan 20 miljoen uren gepresteerd en kregen ongeveer 90.000 gezinnen minimaal vier uur hulp. Die cijfers houden geen rekening met de thuisverpleegkunde, die federale materie blijft. Op Vlaams niveau zijn er de diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg. Gezinszorg

slaait op persoonsverzorging, huishoudhulp, psychosociale begeleiding en, in beperkte mate, schoonmaak. Aanvullende thuiszorg houdt in: schoonmaak, opashulp en karweitjes. Voor hulp bij het schoonmaken is er ook een dienst logistieke hulp.

centra'. Ook de centra voor kortverblijf laten de mantelzorgers even op adem komen.

Verder zijn er de 'lokale dienstencentra' (hoofdzakelijk van OCMW's), die vooral de vereenzaming en het sociaal isolement

“Er is meer en vooral meer gecoördineerde thuiszorg nodig.”

Sommige diensten voor gezinszorg hebben een dagverzorgingscentrum. Hier brengen zorgbehoevende ouderen de dag samen door. Zo krijgt de mantelzorger ademruimte. Deze dagverzorgingscentra worden CADO's genoemd. Bij woonzorgcentra heten ze gewoon 'dagverzorgings-

tegingaan, en de 'regionale dienstencentra' (ziekenfondsen), die vormingsactiviteiten organiseren.

Door wie, voor wie?

De coördinatie van de zorgplanning rond een patiënt berust bij de Samenwerkings-

PROF ANJA DECLERCQ, LUCAS:

“De zorg is uitgebreid en dat is goed. Maar ze is helaas gefragmenteerd.”

initiatieven Eerstelijnszorg (SEL), waar alle betrokken zorgverleners elkaar ontmoeten. Daarnaast heb je nog de ‘Geïntegreerde Diensten Thuiszorg’, die nu nog federaal zijn, maar naar Vlaanderen worden overgeheveld.

Thuiszorgdiensten worden aangeboden door vzw’s, ziekenfondsen, OCMW’s en gemeenten. Daarnaast zijn er dienstenchequebedrijven die ook hulp in het huishouden en met de schoonmaak aanbieden en karweitjes opknappen. Een aantal diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg, waaronder ook Familiehulp als grootste speler, hebben trouwens ook zelf een aanbod via dienstencheques.

Iedereen met een zorgbehoefte kan een beroep doen op gezinszorg en aanvul-

lende thuiszorg. Toch nemen ouderen het leeuwendeel van de gezinszorg op. In 2012 was 72,4% van de cliënten gezinszorg van Familiehulp ouder dan 65 jaar, 48% was ouder dan 80 jaar. Ook in het Familiehulp-aanbod via dienstencheques neemt het aantal cliënten van 80 jaar of ouder toe, zo blijkt uit het jaarverslag 2012.

De bomen en het bos

Transparant is dit alles zeker niet. Net als in andere Europese landen is thuiszorg bij ons een kluwen. “De zorg is uitgebreid en dat is goed. Maar ze is helaas ook gefragmenteerd”, bevestigt professor **Anja Declercq** van LUCAS, het Centrum voor Zorgonderzoek van de KU Leuven. “Veel mensen zien door de bomen het bos niet. De structuren zijn onvoldoende aangepast aan de veranderende maatschappij. Mantelzorgers hebben steeds meer nood aan flexibele ondersteuning en die kunnen thuiszorgorganisaties niet altijd bieden. Niet uit onwil, maar omdat de financiering niet voldoet, door een tekort aan personeel en door onaangepaste arbeidswetgeving.”

Voor **Erna Scheers** van het Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid is het gevarieerde aanbod niet het probleem, maar wel het gebrek aan een duidelijk ‘informatieloket’. “Het woonzorgdecreet wil iedereen zorg en ondersteuning op het juiste niveau bieden, te beginnen bij ondersteuning van de zelfzorg en mantelzorg, over thuiszorg tot en met residentiële woonzorg. Vandaar het gedifferentieerde aanbod. Mensen hebben het inderdaad moeilijk om hierin hun weg te vinden. Hetzelfde geldt voor de diversiteit aan Vlaamse en federale premies voor mensen met een zorgnood. De behoefte aan een informatieloket is groot.”

“Mensen hebben nood aan één centrale zorgcoördinator”, zegt Anja Declercq. “Ik pleit ervoor om op lokaal niveau de zorgverleners zelf hiervoor het initiatief te geven, zodat afspraken bottom-up kunnen groeien. Dat gebeurt vandaag al binnen de SEL’s, maar lang nog niet overal en even goed. De overheid moet doelstellingen en resultaten opleggen.”

“Een stap vooruit wordt de uniforme inschaling, die eHealth tegen juni 2017 wil invoeren”, meent Anja Declercq. “Vandaag hanteert elke zorgverlener een eigen instrument om de zorgbehoefte van een cliënt in te schalen. Dat staat een goede communicatie en gegevensdeling in de weg.”

Samenwerking is de toekomst

Geïntegreerde zorg wordt nog dringender nu naast ouderen ook andere doelgroepen meer expliciet op gezinszorg en aanvullende thuiszorg aangewezen zijn. Voor meer efficiëntie en meer inclusie zijn sinds kort ook personen met een beperking en met een psychische problematiek expliciete doelgroepen. Vraag is of zo de ‘zorg op maat’ niet in het gedrang komt. Erna Scheers stelt ons gerust: “In 2013 en 2014 is telkens 500.000 euro van het VAPH naar de gezinszorg gegaan voor de extra uren voor mensen met een ondersteuningsplan. De verzorgenden krijgen ook de nodige vorming. Zo blijft zorg op maat gegarandeerd.”

Ondertussen keurde het Vlaams Parlement een resolutie goed met aanbevelingen voor de volgende Vlaamse Regering over de ‘ontwikkeling van buurtgerichte ondersteuning van zorgafhankelijke mensen’. Rode draad hierin is de buurtgebonden aanpak met een regierol voor de lokale besturen en samenwerking tussen de verschillende diensten. De resolutie pleit ook voor een aanpassing van de (federale) arbeidswetgeving voor meer flexibiliteit (meer informatie op weliswaar.be). De uitvoering van de zesde staats hervorming wordt door velen als een momentum beschouwd om de noodzakelijke veranderingen structureel door te voeren.

“De evolutie naar integrale zorg is ingezet”, besluit Anja Declercq.

» Is thuiszorg ook in andere Europese landen gefragmenteerd?

Lees meer op weliswaar.be/118

» De arbeidswetgeving moet flexibeler voor thuiszorg.

Lees meer op weliswaar.be/118

DE GORDIJNEN OPEN OF DICHT?

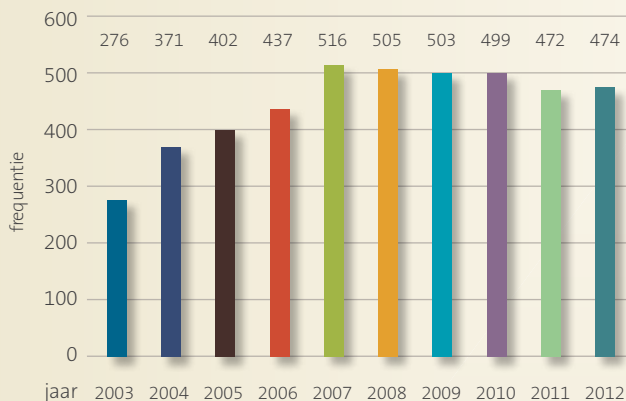
15 juni is de Internationale Dag tegen Ouderenmis(be)-handeling. De problematiek speelt zich grotendeels verborgen voor de buitenwereld af. Ouderenmis(be)handeling maakt geen onderscheid tussen de seksen en komt in elke leeftijdscategorie boven de zestig even vaak voor.

Voor informatie, advies, ondersteuning en vorming over de aanpak van ouderenmis(be)handeling kunnen hulpverleners terecht bij het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmisbehandeling (VLOCO), ook wanneer het louter om vermoedens gaat. Om hen te helpen bij het aftoetsen van die vermoedens ontwikkelde het VLOCO samen met de VUB een risicotaxatie-instrument. Dit helpt ouderenmis(be)handeling in Vlaanderen beter in kaart te brengen.

Meer info op www.ouderenmisbehandeling.be

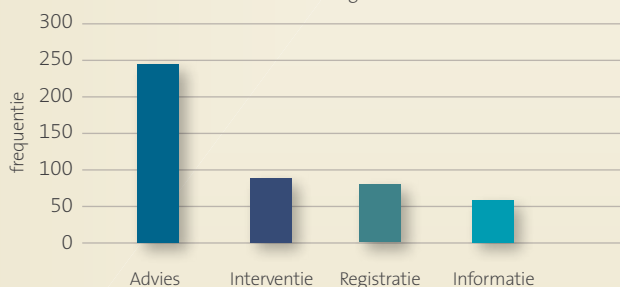
Aantal meldingen van ouderenmis(be)handeling bij het VLOCO:

overzicht per jaar

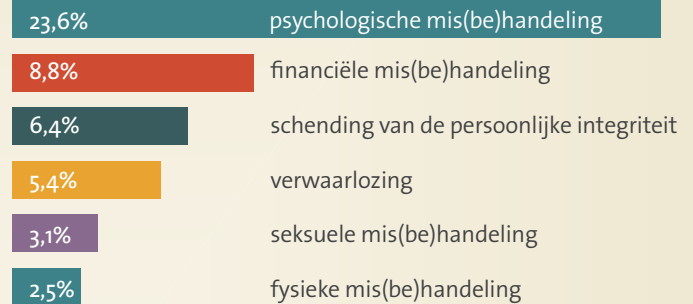
Waarvoor bellen hulpverleners naar het VLOCO?

soort vraag

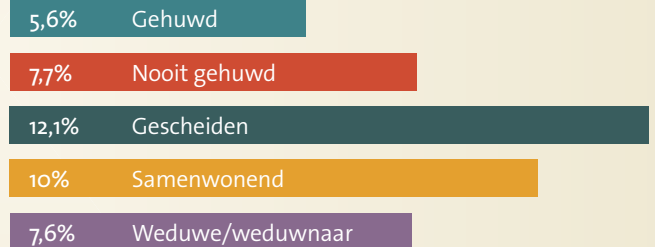

(Bronnen: jaarverslag VLOCO en 'Abuse and Violence Against Older Women, bij vrouwen ouder dan 60 in België, Litouwen, Oostenrijk, Finland en Portugal, 2009-2011'; VUB en 'Ouderenbehoefteonderzoek bij 60-plussers in Vlaanderen', 2010-2013, VUB.)

28,1% van de vrouwen boven de 60 maakte een of meer vormen van mis(be)handeling mee:

Ouderenmis(be)handeling komt vaker voor bij gescheiden en samenwonende ouderen in Vlaanderen:

55,3% praat nooit over de mis(be)handeling. Waarom niet?

» Hulpverleners die vragen hebben over ouderenmis(be)handeling kunnen terecht bij het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmisbehandeling: www.ouderenmisbehandeling.be of 078 15 15 70.

» Elke vorm van geweld kan gemeld worden via www.1712.be of telefonisch op 1712.

GENERATIE WIJ

“ER IS ENORM VEEL VERBETERD.”

Tekst Marc Kregting | Foto Jan Locus

Berte De Cnijf (62) is net met pensioen als studiegebied-coördinator Gezondheidszorg van een hogeschool. Ze begon als verpleegkundige in het ziekenhuis waar haar dochter Ellen Bert (36) al vijftien jaar werkt op de geriatrische afdeling.

Ellen: “Ik wilde kinderverzorgster worden, maar deed evengoed vakantiejobs in een rusthuis. Door een stage bij een geriatrische afdeling werd ik aangetrokken tot verpleegkunde en ik kon er ook meteen beginnen. Dat vond ik vanzelfsprekend. Nu doen studenten langer over een keuze, nemen soms nog een maand vakantie, of komen terug op een getekend contract omdat ervaringen in een ander specialisme toch beter waren. Het is ook niet gering wat hen allemaal te wachten staat. Omgaan met diverse ziektes, overlijden en palliatieve zorg vraagt de nodige kennis en tact. Mensen die dementeren, zeggen bovendien nogal wat. Je hoeft dat niet persoonlijk op te vatten. En los van het feit dat er zoiets als een beroepsgeheim bestaat, heb ik snel geleerd mijn werk niet mee naar huis te nemen. Wie dan met goesting naar zijn werk komt, heeft een schoon beroep. Ik ben ook studiementor en tracht dat goed uit te bouwen. Zelf heb ik de verantwoordelijkheid voor vijftien patiënten. In Nederland zijn dat er hooguit zes. Wanneer er daar meer per verpleger komen, slaan ze aan het reorganiseren. Wij zoeken eerder naar andere oplossingen. Mijn moeder zegt altijd dat de ideale verpleegkundige een combinatie van een Belg en een Nederlander zou zijn: de ene kan goed werken en de andere goed praten. Dat laatste is wel nodig, want patiënten zijn mondig. Sinds

2002 kunnen zij zich beroepen op de patiëntenrechtenwet die veel administratie met zich meebrengt. Je moet registreren wat er waarom wanneer is gebeurd. Dat is in ieders belang. Ons belang is gediend bij samenwerking en overzicht. Bij een aanhoudend hoge werkdruk is dat belangrijk. Ik weet dat ik in vergelijking met mijn moeder langer zal moeten werken tot aan mijn pensioen, maar dat lijkt me niet te doen. Aan de andere kant worden we geholpen door de technologische vooruitgang. Een patiënt kan zo bij ons 's ochtends tien pillen krijgen, en dan is het mooi dat er machines zijn uitgevonden die ze foutloos selecteren.”

Berte: “Een verpleegkundige is geen *Florence Nightingale* meer die letterlijk de lakens uitdeelt. Het is een volwaardig beroep, met technische en communicatieve competenties en attitudes die het handgeschreven statusberichtje vervangen hebben. Er is veel verbeterd, op allerlei vlakken. Met Lon Holtzer hebben we een zorgambassadeur bij de Vlaamse overheid. En achter ons vak zit ook een wetenschap die onderzoek doet en kennis verspreidt. Soms eenvoudig: dat doorligwonden juist

niet met ijs behandeld moeten worden. Je stelt zelf verpleegkundige diagnoses om te bespreken met het team. En met de hoofdverpleegkundige, wiens gedrag mee het verloop van het personeel in een afdeling bepaalt. Het contact met dokters is gelijkwaardiger geworden. Met de jaren ging het tempo uiteraard omhoog. Tijdens de momenten dat de verpleegkundige bij de patiënt is, moet ze volledig aanwezig zijn. Door alle apparatuur kunnen we ook preventief werken. Door een *bladderscan* valt bijvoorbeeld te zien of een patiënt zijn blaas helemaal leegt. Zo niet, dan kun je hem training en medicatie geven. Ooit heb ik op intensieve zorgen gewerkt: wanneer dan ineens drie patiënten tegelijk het moeilijk kregen, ontbrak het aan mankracht en middelen. Ik ben fier op Ellen dat ze dit werk doet. Sommige collega's zeiden dat ze hun dochter voor geen geld ter wereld verpleegkundige zouden laten worden. Maar bij ons is alles eigenlijk vanzelf gegaan. Ik heb vroeger thuis nooit iets over mijn vak gezegd. Om mijn kinderen tijdens wisselende diensten op te vangen had ik een au pair. En als babysit koos ik de beteren van de verpleegklas. Nu ik met pensioen ben, heb ik meer tijd voor mijn kleinkinderen. Als Ellen een vroege dienst heeft, sta ik om halfzeven voor haar deur. Kennelijk heeft zorgen in mij gezeten. Ooit wilde mijn muziekleraar dat ik piano ging studeren op het conservatorium. Maar ik ben dus dit gaan doen. Het is een roeping.”

“De ideale verpleegkundige zou een combinatie van een Belg en een Nederlander moeten zijn: de ene kan werken en de ander kan praten.”

BERTE DE CNIJF EN DOCHTER ELLEN BERT

21:58

's Avonds laat, na haar dagtaak, controleert tandarts **Michèle Meunier** het gebit van een dakloze jongeman. Zij doet dat als vrijwilliger in een Brussels opvangcentrum. Een snelle check-up in de mond, om te kijken hoe het gesteld is. Als alles meevalt, geeft ze preventieve tips: tanden poetsen, gezonder eten, minder roken en drinken. Als de nood hoog is, schrijft ze pijnstillers voor. En verwijst zij de patiënt door naar de vaste consultatie in een dagcentrum voor daklozen. “Daar hebben we een wachtlijst van drie maanden”, vertelt **Stéphane Heymans** van Dokters van de Wereld. “Tandpijn is een van de belangrijkste problemen bij daklozen. Wie geen dak boven het hoofd heeft en niets om te eten, heeft andere prioriteiten dan tanden poetsen. Bovendien hebben ze vaak weinig toegang tot water, en is de drempel naar een gewone tandarts te hoog. Deze vrijwilligers veranderen levens.” (SVDB)

FOTO BOB VAN MOL

DE KRACHT VAN EEN GETUIGENIS

De Europese Liga tegen Kanker wijst België terecht: ons anti-tabaksbeleid is te laks. De prijs van sigaretten en roltabak is te laag en we organiseren te weinig preventiecampagnes. Vraag is natuurlijk of preventie veel uithaalt. De Vlaming heeft zo stilaan de buik vol van gezondheidswaarschuwingen, bleek eerder al uit onderzoek van de Universiteit Gent. Advies mag dan nog zo degelijk wetenschappelijk onderbouwd zijn, mensen om de oren slaan met schrikbarende cijfers over vroegtijdige ziekte en sterfte door actief en passief roken, haalt niet veel uit. Misschien kan wetenschap op dat vlak wat leren van pseudowetenschap. Pseudowetenschap is zelden gebaseerd op degelijk onderzoek, maar steunt op sterke persoonlijke verhalen en getuigenissen. De menselijke geest blijkt daar vatbaarder voor dan voor medische statistieken.

Tabak is verantwoordelijk voor 30% van alle tumoren. Het risico op longkanker verhoogt met factor 20 voor wie dagelijks rookt. Een doorsnee roker leeft 6 tot 8 jaar minder lang dan een niet-roker. Wie nog rookt na zijn vijftigste, heeft één kans op twee om te sterven door roken. Cijfers mogen nog zo spectaculair zijn, de betekenis dringt pas goed door wanneer een roker in je omgeving plots met longkanker geconfronteerd wordt.

Zo ondervond ik het zelf. Sinds een goede vriend na enkele decennia stevig roken op veel te jonge leeftijd met de ziekte worstelt, ben ik voor het eerst doordrongen van de drama's als gevolg van roken voor slachtoffer, partner, kinderen, vrienden en familie. Persoonlijke verhalen van menselijke drama's zijn sterker dan cijfers. Hulpverleners maken daar – in tegenstelling tot niet-conventionele genezers – te weinig gebruik van. Niet

omdat ze weinig fantasie of verbeelding zouden hebben, maar omdat ze kritisch opgeleid zijn en met de beste bedoelingen oplijsten welke objectieve voordelen stoppen met roken allemaal biedt. Subjectieve verhalen, doordrongen van emotie en drama, blijven echter beter hangen dan harde cijfers en wie weet, kunnen we op die manier meer rokers motiveren om te stoppen. In het debat rond al dan niet vaccineren hebben we die boodschap al eerder begrepen. Filmpjes over de dramatische gevolgen van niet vaccineren tegen mazelen of kinkhoest, zeggen meer dan allerhande wetenschappelijke publicaties. Misschien moeten we het antitabaksbeleid ook op die leest schoeien.

» 31 mei is Werelddag zonder tabak.

Dr. Marleen Finoulst is hoofdredacteur van *Bodytalk* en blogt voor *Weliswaar* over gezondheidskwesties: weliswaar.be/bodytalk

VRIJWILLIGER

Hoe engageer en organiseer je de vrijwilligers op de werkvloer? Niet elke professionele zorgverstreker verdraagt evenveel van een niet-professionele werkkraft. Sommige organisaties gaan ver in het 'tewerkstellen' van vrijwilligers. Kan je vrijwilligerswerk opleggen? En wat doe je als een vrijwilliger grenzen te buiten gaat? Vrijwilligerswerk vraagt om een beleid, omdat het niet vrijblijvend is.

Directeur Eva Hambach van het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk

“VRIJWILLIGERSWERK MOET VRIJWILLIG BLIJVEN.”

Teksten dossier Stefanie Van den Broeck | Foto's Bob Van Mol

Een op de vijf Vlamingen doet aan vrijwilligerswerk. Al die honderdduizenden vinden gehoor bij het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk. Een gesprek met directeur Eva Hambach.

Jullie focussen dit jaar op 'samen vrijwilligen'. Wat betekent dat precies?

Eva Hambach: “De samenwerking tussen vrijwilligers en beroepskrachten loopt niet altijd even vlot. Uit onze laatste enquête blijkt dat 20% van de bevroegden – vrijwil-

liger of organisatie – last heeft van spanningen. Vrijwilligers die gewoon hun ding doen, zonder rekening te houden met de werkomgeving. Of organisaties die allerlei zaken veranderen, maar de vrijwilligers niet op de hoogte brengen. Er kunnen

trouwens ook spanningen zijn tussen gewone vrijwilligers en bestuursvrijwilligers, in een vzw bijvoorbeeld. Daarom geven we praktische tips aan organisaties. Met stip op één: een goed onderbouwd vrijwilligersbeleid.”

Wat zijn de belangrijkste uitdagingen?

“Vrijwilligerswerk moet vrijwillig blijven. Er is steeds meer discussie over vrijwilligerswerk als middel om werklozen te activeren. Mensen worden dus *gepusht* om te vrijwilligen. Maar de medaille heeft nog een keerzijde. Er zijn ook mensen met een uitkering die hun vrijwilligerswerk moeten laten vallen, omdat de RVA het niet erkent. De overheid ziet vrijwilligerswerk als een engagement, maar is tegelijkertijd wantrouwig. En daarnaast is er nog een trend die me zorgen baart: organisaties uit de non-profit moeten steeds meer werknemers ontslaan en vaak worden die vervangen door vrijwilligers. Ten slotte zijn er ook organisaties die het vrijwilligerswerk te zeer reguleren: je vrijwilligers een contract laten ondertekenen met een concurrentiebeding. Dat gaat te ver.”

Waarvoor kunnen mensen terecht bij het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk?

“Voor informatie en advies. We krijgen vooral vragen van organisaties. Hoe regel je een onkostenvergoeding? Wat als iemand een ongeval heeft? Daarvoor

EVA HAMBACH, VLAAMS STEUNPUNT VRIJWILLIGERSWERK:

“Naast gedwongen vrijwilligerswerk betreur ik dat steeds meer ontslagen werknemers worden vervangen door vrijwilligers.”

De Vrijwilligerscentrale in Brugge

EEN INTERIMBUREAU
VOOR VRIJWILLIGERS

“De overheid ziet vrijwilligerswerk als een engagement, maar stelt zich wantrouwig op.”

kan je ook terecht op de website www.vrijwilligerswetgeving.be. Soms krijgen we vragen van mensen die graag vrijwilligerswerk willen doen, maar niet weten wat te kiezen.

Hen verwijzen we door naar de databank op www.vrijwilligerswerk.be of naar het vrijwilligersloket in hun gemeente.”

Niet iedereen kent de vrijwilligerswet even goed. Wat zijn de belangrijkste valkuilen?

“Vooral onkostenvergoedingen zijn een heikel punt. Bepaalde organisaties betalen hun vrijwilligers te veel, waardoor die – na controle van de fiscus – een aanslagbiljet in de bus kunnen krijgen. Soms wordt zo’n vergoeding ook gebruikt als een soort loon. Als er dan iets misloopt, een werkongeval bijvoorbeeld, dan beschouwt de rechtbank die vrijwilligers als werkkrachten, wat de organisatie veel geld kan kosten.”

» Meer info:
www.vrijwilligerswerk.be

» Weliswaar deelt uit!
Eva Hambach (red.), *Respectvol vrijwilligen – positief omgaan met kwetsbare mensen*, Politeia, 2013, ISBN 978 2 509 016737. Mail naar vrijwilligen@weliswaar.be en vermeld je postadres zodat we de brochure kunnen opsturen (zolang de voorraad strekt).

Kent u het gevoel: zin om vrijwilligerswerk te doen, maar niet weten hoe of wat? De stad Brugge heeft een oplossing. De Vrijwilligerscentrale is een interimkantoor voor vrijwilligers. “Vooral tijdens de kerstperiode is het druk. Dan wil iedereen iets goeds doen.”

- Heb je ooit al vrijwilligerswerk gedaan?
- Nee, eigenlijk niet.
- En wat zijn je interesses?
- Cultuur, dienstverlening... (aarzelt) Eigenlijk weet ik niet goed wat er allemaal kan.
- Er is veel mogelijk. Aan de kassa van Cinema Lumière zitten bijvoorbeeld altijd vrijwilligers. En ook in De Werf kan je achter de bar staan. En in een rusthuis of ziekenhuis werken, zou je dat ook graag doen? Ik zal je foldertjes meegeven, dan kan je ze bekijken en bij de verschillende organisaties langsgaan. Je zal meteen voelen waar het klikt.

Enthousiast wandelt **Katrien Lagrain**, een onderwijzeres op rust, weer naar buiten. Ze was vandaag de tweede klant in De Vrijwilligerscentrale. Op woensdagnamiddag en vrijdagvoormiddag kan iedereen zonder afspraak aanlopen bij deze stadsdienst in hartje Brugge. Aan de muur hangt een kaart van de stad. Alle vrijwilligers prikken een punaise op de plaats waar zij ‘werken’. En ook het prikbord hangt vol. Aan de ene kant zien we briefjes van vrijwilligers die nog een geschikte plek zoeken, aan de andere kant hangen vacatures. Het aanbod is breed, vertelt coördinator **Lien Dereere**. “Er zijn heel wat welzijns- en zorgorganisaties die hulp kunnen gebruiken, zoals woonzorgcentra, voorzieningen voor personen met een beperking, oppasdiensten. Maar ook organisaties uit de cultuursector of solidariteitsverenigingen. Oxfam bijvoor-

LIEN DEREERE,
COÖRDINATOR DE VRIJWILLIGERSCENTRALE

beeld. Of misschien wel de spectaculairste organisatie in ons aanbod: Mercy Ships, ziekenhuisschepen die in de Derde Wereld actief zijn. Maar dat is voor de meer gegoe-de vrijwilligers, want ze moeten zelf hun reis betalen.”

Weten wat je wil

Een halfuur eerder kwam de eerste klant binnen. **Dany Thoma** gaat binnenkort met brugpensioen en zoekt een goede invulling

lees verder pag. 16

LIEN DEREERE, DANY THOMA

voor al die extra tijd. En ook hij weet goed wat hij wil. “Ik zou graag met mensen met een handicap werken. Mijn zoon heeft zelf een beperking, dus ik heb ervaring. Het liefst zou ik hen begeleiden op uitstapjes. Echt mensen verzorgen, dat is weer iets anders.” Daar hoeft Dany zich geen zorgen over te maken. Verzorgingstaken zijn voor het personeel weggelegd. Lien heeft een paar interessante vacatures. “Bij vzw Oranje zoeken ze altijd vrijwilligers om mee te helpen in het woonhuis. En ook Oppas Plus, een oppasdienst voor kinderen met een beperking, heeft interessante vacatures. Daar verdien je ook nog wat mee. Of je kunt bijvoorbeeld tandemfietsen met blinden, in Spermalie.” Dany kijkt opgetogen. “Ik ga alles rustig bekijken en dan eens bij de organisaties binnenspringen.” Lien geeft hem nog een boekje mee waarin de vrijwilligerswet helder staat uitgelegd.

“Vergeet zeker de RVA niet op de hoogte te brengen, als je vrijwilligerswerk gaat doen. Normaal maken ze er geen probleem van als je met brugpensioen bent, maar je moet toch op zeker spelen.”

131 intakes

De Vrijwilligerscentrale bestaat intussen vier jaar, en het aantal ‘intakes’ neemt elk jaar toe. Vorig jaar waren dat er al 131, vertelt Lien met enige trots. “Vooral tijdens de kerstperiode is het druk. Dan wil iedereen iets goeds doen. En het cliché dat alleen oudere vrouwen aan vrijwilligerswerk doen, klopt totaal niet. Ik krijg hier evenveel mannen als vrouwen over de vloer, van alle leeftijden en uit alle lagen van de bevolking.” Maar hoeveel mensen uiteindelijk aan de slag gaan, weet ze niet. “Helaas kan ik hen niet allemaal opvolgen. Het matchen van kandidaten en organisa-

ties is maar één aspect van mijn job, verder moet ik beide partijen ook nog ondersteunen en informeren, ervoor zorgen dat de vrijwilligers zich gewaardeerd voelen én het vrijwilligerswerk promoten. Een hele boterham! (*lacht*) Op het einde van elke maand stuur ik wel een mailtje naar de verschillende kandidaten en soms krijg ik reacties. Ook de organisaties laten me vaak iets weten. Meestal is dat positief, al zijn ze af en toe ontevreden over een kandidaat. Maar dat komt gelukkig zelden voor, omdat ik tijdens het intakegesprek al een duidelijke richting probeer te kiezen. Sommige mensen hebben te weinig draagkracht voor vrijwilligerswerk. Als ze het toch graag willen, vinden we een mogelijkheid. In een ziekenhuis of rusthuis zijn er bijvoorbeeld heel wat eenvoudige taakjes. Maar het is belangrijk dat de vrijwilligers er zelf zin in hebben.”

Vrijwilligers versus personeel: spanning of verrijking?

COÖRDINEER EN KOESTER DE VRIJWILLIGER

Foto Jan Locus

De ene voelt zich niet gewaardeerd, de andere is het beu om extra tijd te stoppen in mensen zonder opleiding. De relatie tussen vrijwilligers en personeel loopt niet altijd even vlot. Liliane Krokaert werkt voor Present Caritas, een organisatie die vrijwilligerswerk organiseert en stimuleert bij voorzieningen uit de zorgsector.

Wat voor spanningen zie jij vooral?

Liliane Krokaert: “Vaak zien we een verschil in waarden en aanpak. Vrijwilligers vinden het personeel te afstandelijk, terwijl het personeel hen te betuttelend vindt. Soms steekt het ook. Vrijwilligers komen enkele uren per week leuke dingen doen, zoals met de mensen praten of samen gaan wandelen, terwijl het personeel daar geen tijd voor heeft. Soms toont het personeel ook te weinig waardering voor vrijwilligers: het is niet omdat ze geen zorgdiploma hebben, dat je hen moet onderschatten. Al mogen vrijwilligers zichzelf natuurlijk niet overschatten. Zij denken soms dat ze door hun levenservaring betere beslissingen kunnen nemen dan iemand die net van de schoolbanken komt.”

Wat kan je daar als organisatie aan doen?

“Heel eenvoudig. Bedank de vrijwilligers af en toe. Maar er is ook nood aan een structurele aanpak. Als organisatie moet je goed nadenken voor je aan vrijwilligerswerk begint. Wat wil je ermee bereiken? Welke taken kunnen vrijwilligers opnemen? Betrek daar al je personeelsleden bij, zodat iedereen weet wat ze kunnen verwachten. En belangrijk: zorg voor een vrijwilligerscoördinator.”

LILIANE KROKAERT, PRESENT CARITAS, PLEIT VOOR EEN VAK ‘WERKEN MET VRIJWILLIGERS’.

“De coördinatie van vrijwilligers wordt schromelijk onderschat.”

Moet je daarvoor iemand voltijds in dienst nemen?

“Dat lijkt me een utopie. In woonzorgcentra – waar vaak een 60-tal vrijwilligers aan de slag zijn – wordt die taak meestal opgenomen door iemand van de animatie. Maar de werklast wordt schromelijk

onderschat. Je moet vrijwilligers selecteren, begeleiden, bemiddelen tussen vrijwilligers en personeel. Eigenlijk zou een vak ‘werken met vrijwilligers’ niet misstaan in een opleiding als ergotherapie, want nu tasten die mensen vaak in het duister.”

Kunnen de vrijwilligers ook zelf iets doen?

“Ze moeten zich natuurlijk goed bewust zijn van het feit dat hun werk vrijwillig is, maar niet vrijblijvend. En waarom zouden ze zelf niet een deel van de coördinatie op

“Vrijwilligers vinden het personeel te afstandelijk, terwijl het personeel hen te betuttelend vindt.”

zich nemen? Stel je voor dat er voor een uitstap 15 rolstoelduwers nodig zijn. Vaak moet iemand van het personeel dan rondbellen, maar eigenlijk kunnen de vrijwilligers dat ook zelf.”

Hoe streng moet je zijn bij de selectie van vrijwilligers?

“Zeker niet té streng, maar wel realistisch. Het is belangrijk om een aantal basiscriteria op te stellen. Goed kunnen luisteren bijvoorbeeld. Als je merkt dat de vrijwilliger dat absoluut niet kan, dan begin je er beter niet aan. Dat is minder pijnlijk dan na enkele maanden iemand te moeten ontslaan – of bedanken, zoals wij zeggen.”

Trends

VRIJWILLIGERSWERK NIEUWE STIJL

Foto Jan Locus

Vrijwilligerswerk is niet meer wat het geweest is. We willen afwisseling, bruikbare ervaringen en niet te veel gebondenheid. Als er tenminste iets te willen valt. Voor we het weten, staan we verplicht te vrijwilligen. Sociologe Lesley Hustinx (UGent) zet vijf trends op een rij.

1. DE ZAPPENDE VRIJWILLIGER

Lesley Hustinx: “Het verhaal van de nieuwe vrijwilliger gaat al decennia mee. Mensen zappen meer van de ene vorm van vrijwilligerswerk – of vrijwillige inzet, zoals dat tegenwoordig ook wordt genoemd – naar de andere. De engagementen zijn kortstondiger, wat veel te maken heeft met onze manier van leven. Vroeger ging het zo: studeren – werken – kinderen – meer werken

– pensioen – voor de kleinkinderen zorgen. (*lacht*) De tijd dat je als vrijwilliger twintig jaar elke woensdagmiddag meedraaide in een organisatie, is grotendeels voorbij. En de organisaties spelen daarop in, door hun aanbod flexibeler te maken. Dit geldt trouwens niet alleen voor jonge vrijwilligers. Ook de nieuwe senioren zappen meer dan vroeger: tussen kleinkinderen, reizen, hobby's, klussen en vrijwilligerswerk. Al mogen we uiteraard niet alle vrijwilligers

over dezelfde kam scheren. Er zijn ook nog heel wat mensen die zich wél regelmatig inzetten.”

2. DE MYTHE VAN HET EIGENBELANG

“Als het over de nieuwe vrijwilliger gaat, valt vaak het woord ‘eigenbelang’. Vrijwilligerswerk is een goede manier om aan zelfontplooiing te doen, het levert nieuwe kennis en competenties op, het

LESLEY HUSTINX, UGENT,
WIJST OP DE ECONOMISCHE WAARDE
VAN WERKNEMERSVRIJWILLIGERSWERK.

“Als werknemers zich
kosteloos voor anderen
inzetten, straalt dat af
op het hele bedrijf.”

“De discussie woedt volop: kan de overheid leefloners tot vrijwilligerswerk verplichten?”

staat mooi op het cv. En er is natuurlijk de warme gloed: je krijgt er simpelweg een goed gevoel van. Maar eigenlijk is dat van alle tijden. Het verleden wordt vaak geromantiseerd, alsof iedereen toen puur idealistisch handelde. Toen was vrijwilligerswerk voor vrouwen een manier om uit hun huiselijke cocon te breken en voor mannen een middel om meer aanzien te krijgen. Maar als we het dan toch over eigenbelang hebben: vrijwilligerswerk biedt nog een voordeel voor de moderne, drukbezette mens. Uit tijdsonderzoek blijkt dat hoe actiever je bent, hoe meer tijd je vindt om dingen te doen. Wie actief bezig is, in

groepen werknemers naar een non-profit-organisatie worden gestuurd, om er één dag vrijwilligerswerk te doen. Een soort teambuilding. Zo is Vlaams minister-president Kris Peeters met zijn kabinet gaan paardrijden met autistische kinderen. Dit fenomeen is vrij recent, dus voorlopig kijken vrijwilligersorganisaties de kat uit de boom. Uit ons verkennend onderzoek blijkt dat zij voor- en nadelen zien. Enerzijds krijgen ze bekendheid, kunnen ze nieuwe, vaste vrijwilligers rekruteren, en die mensen brengen specifieke knowhow en ervaring binnen. Anderzijds stellen die bedrijven vaak hoge eisen, waardoor

“Tijdens een economische crisis leeft de vrees dat de overheid vrijwilligers ziet als een goedkoop alternatief voor betaalde werkrachten.”

het verenigingsleven bijvoorbeeld, gaat meer gestructureerd met zijn tijd om dan iemand die zappend in de zetel hangt.”

3. ECONOMISCHE WAARDE

Nog zo'n trend: *werknemersvrijwilligerswerk*. “In het bedrijfsleven kan vrijwilligerswerk een toegevoegde waarde bieden. Als je werknemers zich kosteloos inzetten voor anderen, dan straalt dat af op het volledige bedrijf. We zien bijvoorbeeld dat

het voorbereidingswerk en kosten met zich meebrengt. ‘Geleid vrijwilligerswerk’ mondt zelden uit in duurzame samenwerking.”

4. STERKE EN ZWAKKE VRIJWILLIGERS

“Traditioneel richten vrijwilligersorganisaties zich op de sociaal-economisch sterkere groepen in de samenleving. De drempel om te participeren is dus hoog. Samen met collega's voer ik nu etnografisch onderzoek

naar vrijwilligerswerk door kansengroepen. Bijvoorbeeld mensen die in armoede leven of etnisch-culturele minderheden. Dat zijn moeilijke doelgroepen voor organisaties, want hun participatie vraagt extra expertise en ondersteuning. In de praktijk zien we dat er een impliciet onderscheid wordt gemaakt tussen sterke en zwakke vrijwilligers. Die laatsten krijgen bijvoorbeeld – onder tijdsdruk – eenvoudigere taken. Dit wordt een belangrijke uitdaging voor de toekomst, want onze samenleving wordt sowieso diverser. Hoe kan je alle verschillende groepen aan boord houden, zonder dat de druk op je organisatie te groot wordt?”

5. VERPLICHT VRIJWILLIGEN

“De discussie woedt volop: kan de overheid werklozen of mensen met een leefloon verplichten om vrijwilligerswerk te doen? Dat past in de logica van voor wat hoort wat. Je krijgt een uitkering, dus moet je er ook iets voor doen. Uit Nederlands onderzoek blijkt dat bijstandsccliënten die verplicht worden om vrijwilligerswerk te doen, dat niet zozeer als een probleem ervaren. Maar de manier waarop ze behandeld worden, is wel doorslaggevend. Als ze worden beschouwd als goedkope werkrachten die een hele dag toiletten moeten poetsen of muren verven, dan hebben ze daar weinig aan. Nieuwe competenties en ervaringen opdoen is zeker een pluspunt, maar in de eerste plaats moeten deze cliënten respect en erkenning krijgen. Zij voelen zich vaak uitgesloten omdat ze geen werk hebben en dankzij vrijwilligerswerk – gedwongen of niet – krijgen ze het gevoel dat ze weer meetellen. Vrijwilligerswerk moet dan wel een veilige en ontspannen omgeving bieden om hun fragiele zelfbeeld weer op te bouwen, zonder te veel prestatiedruk en economische motieven. Want zeker in tijden van economische crisis leeft de vrees dat de overheid zulke vrijwilligers ziet als een goedkoop alternatief voor betaalde werkrachten.”

Wat als vrijwilligers hun grenzen overschrijden? OVER DE SCHREEF

Foto Bob Van Mol

De afgelopen jaren kwamen er verschillende gevallen van grensoverschrijdend gedrag aan het licht: in scholen, internaten, voorzieningen voor personen met een handicap. Ook bij vrijwilligerswerk is dit een risico. Erika Frans van Sensoa geeft advies.

Zorg voor een concrete gedragscode

Het is als non-profitorganisatie natuurlijk het laatste wat je wil: vrijwilligers die misbruik maken van hun positie. Vooral organisaties die met kwetsbare groepen werken, zoals kinderen en personen met een handicap, moeten hiervoor op hun hoede zijn. Daarom is het belangrijk om een concrete gedragscode te geven aan al je medewerkers, zegt **Erika Frans** van Sensoa. "Die code moet deel uitmaken van een totaalbeleid dat begint aan de basis. Hoe worden vrijwilligers gescreend, begeleid en geëvalueerd? En wat kan er wel of niet? Het achterliggende idee is dat de integriteit van de cliënten nooit mag worden aangetast." Bij grensoverschrijdend gedrag denken we snel aan extreme vormen, zoals mishandeling en verkrachting. Maar het gaat breder. "Vooral in een residentiële setting zijn er risico's: moet je kinderen helpen onder de douche? Mogen ze bij jou op schoot komen zitten? Mag je hen een kusje geven bij het afscheid? Wat als je samen een spel speelt op een klimrek: geef je hen dan een duwtje op de poep of op de rug? Maak hierover duidelijke afspraken. Vaak doen vrijwilligers iets uit goede wil of naïviteit, maar hun gedrag kan verkeerd overkomen."

Als het toch misloopt

Zelfs bij goede voorzorgen, kan je nooit

helemaal voorkomen dat er iets misgaat, zegt Erika Frans. "Daarom heb je als organisatie een protocol nodig. Daarin vermeld je bijvoorbeeld een aanspreekpunt. Wie pakt dit soort problemen aan? Stel je voor dat een groepje 18-jarige scoutsleiders met de kinderen op kamp gaat en ineens geconfronteerd wordt met grensoverschrijdend gedrag. Dan moeten zij weten wie te bellen. Als dat niet goed geregeld is, krijg je een allegaartje aan visies en meningen. Maar dat ene aanspreekpunt moet het natuurlijk niet alleen doen. De organisatie kan een ad hoc-overlegteam samenbrengen. Om makkelijker beslissingen te nemen, is er ons vlaggensysteem: van groen (geen probleem) over geel (niet zo erg) en rood (erg) tot zwart (heel erg). Nog één advies: probeer hysterie en paniek te vermijden, want zo richt je nog meer schade aan."

Soms moet je de vrijwilliger 'ontslaan'

"Als het vertrouwen in de vrijwilliger echt is geschaad, kan je die persoon schorsen. Wees hier zorgvuldig mee: zijn er voldoende bewijzen of aanwijzingen? Bij ernstig grensoverschrijdend gedrag raden wij organisaties aan om aangifte te doen. Anders kan de vrijwilliger gewoon naar een andere organisatie stappen. En dan is er nog de rest van de ploeg die natuurlijk vragen heeft. Communiceer duidelijk en

ERIKA FRANS, SENSOA:

"Hysterie en paniek in een organisatie zijn te mijden."

concreet, maar begin niemand zonder bewijs zwart te maken. Ook de ouders of familieleden van het slachtoffer hebben recht op uitleg, en bij uitbreiding alle ouders. Anders wordt er toch maar geroddel."

» Verplicht vrijwilligerswerk een goed idee? Het onderzoek daarnaar is duidelijk. Carmen Mathijssen, vrijwillig onderzoeker bij het Laboratorium voor Educatie en Samenleving (KU Leuven) legt uit waarom op weliswaar.be/118

Opvoeden ↘

HET IJZER SMEDEN WANNEER HET KOUD IS

Veel ouders en leerkrachten voelen zich hulpeloos door een verlies aan controle en autoriteit. Hoe moet je opvoeden zonder bestraffend en autoritair te worden? Hoe vermijd je dagelijkse conflicten en ruzies? Volgens de Israëlische pedagoog **Idan Amiel** betekent ouderschap “aanwezigheid en supervisie, geen controle”. Met de begrippen ‘Nieuwe Autoriteit’ en ‘Geweldloos Verzet’ ontwikkelde hij een denkkader voor een nieuwe vorm van autoriteit. Het is toepasbaar op situaties thuis, op school, in de jeugdhulpverlening en zelfs op de samenleving in haar geheel. Escalaties en ingaan op provocaties horen niet bij het afbakenen van de nodige grenzen. Beter is het, zoals Idan Amiel zegt, om “het ijzer te smeden wanneer het koud is”. (MB)

» Lees het interview met Idan Amiel op weliswaar.be/118

IDAN AMIEL

Flanders' Care ↘

DE SOCIALE MAKELAAR

Een immo- of beursmakelaar kent u al, maar binnenkort is er ook de sociale makelaar. Dat is een project van Licalab (Living & Care Lab), een proeftuin voor innovatie in wonen en zorg. “We willen ouderen zo lang en kwaliteitsvol mogelijk thuis laten wonen. Met de hulp van een sociale makelaar: een laagdrempelige spilfiguur in de buurt die een netwerk van informele zorg uitbouwt”, vertelt **Leen Heylen**, onderzoeksleider bij Vonk3 (Thomas More Hogeschool), een van de partners. De kracht van mensen staat centraal: iedereen heeft wel iets te bieden, ook kwetsbare ouderen. “Zij worden te vaak afgeschreven als hulpbehoevend. Maar iedereen kan iets: boodschappen doen, strijken, of gewoon een goed recept voor vol-au-vent geven.” Dit project wordt ondersteund door Flanders' Care, waarmee de Vlaamse overheid verantwoord ondernemerschap in de zorg stimuleert door innovatie. (SVDB)

» Alles over de sociale makelaar op weliswaar.be/118

Zorg ↘

DICHTER BIJ ELKAAR: PROFESSIONALS EN VRIJWILLIGERS

De Twentse Zorgcentra, in het oosten van Nederland, is de grootste aanbieder van zorg- en dienstverlening aan mensen met een verstandelijke beperking. Bijna tweeduizend cliënten maken er gebruik van. Tot voor kort werden de meer dan vijfhonderd vrijwilligers ondersteund door een vijfvoud aan werknemers, wat in de woongroepen tot meer dan een gewone spraakverwarring leidde. Niet verwonderlijk als twee coördinatoren instaan voor zeshonderd vrijwilligers. Om hier verandering in te brengen, werd in elke woongroep een ‘taakhouder Vrijwilligers’ aangesteld.

Stafffunctionaris **Wim Van Harten**: “Dit sluit aan bij onze visie dat vrijwilligers, samen met de zorgprofessionals, staan voor de kwaliteit van de zorg dicht bij de plek waar het gebeurt. Juist door dichterbij elkaar te werken, ontstaat de wisselwerking.” (DN)

» De reportage lees je op weliswaar.be/118

SAMEN OP DE EERSTE RIJ

Tekst Liesbeth Van Braeckel |
Foto Stephan Vanfleteren

Toen Charissa Parassiadis – ook gekend als *Slongs Dievanongs* – gevraagd werd om het werk van Lode Zielens in een modern jasje te steken, zei ze meteen ja. Zielens schreef in de jaren dertig van de vorige eeuw over de uitbuiting van de arbeidersklasse en de onderdrukking van de vrouw. “Er is eigenlijk niet zoveel veranderd, enkel de illusie is wat aangedikt. Maar als we ons hoofd niet in het zand steken, zie ik het wel goed komen. Ik geloof dat we in het leven allemaal samen op de eerste rij kunnen zitten.”

We vroegen Parassiadis de lijst van Proust in te vullen. Zo komen we te weten wie zij wel denkt dat zij is.

Wat is jouw belangrijkste karaktertrek?

De rechtvaardige ridder in mij. Ik kan niet tegen onrecht.

Wat is jouw idee van volmaakt geluk?

Tevreden zijn met wat je op dat moment hebt. Leven in het nu. Er is niets anders.

Wat is jouw voornaamste tekortkoming?

Soms ben ik egocentrisch, bekijk ik de wereld te veel vanuit mijn standpunt. Op optredens hang ik soms de diva uit. Helemaal in tegenstelling tot de rechtvaardige ridder in mij.

Wat beschouw je als je grootste prestatie?

Die moet nog komen.

Hoe zou je willen sterven?

Met een hoop clichés: niet te vroeg, in mijn slaap. En liefst in de lente, zodat de mensen die achterblijven de zomer voor zich hebben, veel kunnen buitenkomen en er niet te lang bij blijven zitten.

Wat is je lijfspreuk?

Het glas is halfvol. HALFVOL! In hoofdletters, met uitroeptekens, zodat ik het zeker niet vergeet.

SLONGS DIEVANONGS VERSUS PROUST

» Lees het volledige interview en bekijk de clip van 'Nog Ni Te Laat' op weliswaar.be/118

Clean UP helpt ongemotiveerde jongeren van de drugs af

GROTE KUIS IN JE LEVEN

Tekst Liesbeth Van Braeckel | Foto's Jan Locus

Clean UP is een programma voor minderjarigen die hardnekkig drugs blijven gebruiken en niet gemotiveerd zijn om daarmee te stoppen. Bij Oranjehuis hebben ze er ervaring mee.

Vzw Oranjehuis is een jeugdhulporganisatie die werkt in Kortrijk, Ieper en Gent-Eeklo. Naast residentiële hulp biedt Oranjehuis de jongeren ook dagbegeleiding in groep aan. Er is ook ondersteunende begeleiding voor de jongere en zijn omgeving.

Wat was de aanleiding om met Clean UP te beginnen?

Chris Lagrange, Clean UP-medewerker: “Het project begon vier jaar geleden, toen nog onder de naam Project Nultolerantie. Zowel het Oranjehuis als het parket, de drughulpverleners van vzw Kompas en de jeugdrechtbank voelden die nood aan. Er was een groep jongeren voor wie onze aanpak op dat moment niet voldeed.”

Isabelle Monbaillieu, criminologe bij het parket in Kortrijk:

“In onze dossiers ontdekten we een duidelijk doelpubliek, namelijk jongeren die regelmatig in contact kwamen met het gerechtelijk systeem maar niet gemotiveerd waren om verandering te brengen in hun drugproblematiek. Velen haken af bij de reguliere drughulpverlening omdat die soms niet aanklampend genoeg is en veronderstelt dat jongeren intrinsiek gemotiveerd zijn om te stoppen. Bij het parket houden we oriënterende gesprekken met zowel de ouders als de minderjarigen, zodat we gericht advies kunnen geven aan de parketmagistraat voor verdere afhandeling van

het dossier. We bespreken de feiten en hun aanleiding, het druggebruik, de motivatie om te stoppen, de ervaring met hulpverlening, en hoe het met de jongere gaat op school en in de vriendenkring. Op basis van dat gesprek volgt een adviesverslag aan de parketmagistraat.”

Wanneer spreken jullie over problematisch druggebruik?

Lagrange: “Wanneer het gebruik problemen veroorzaakt in het dagelijks leven, thuis, op school of daarbuiten. Een jongere komt pas bij Clean UP terecht als hij een als misdrijf omschreven feit (MOF) pleegt

en opstaan, zonder dat er meteen sanctionerend opgetreden moet worden. We werken nu meer aan motivatie en inzicht en het wegnemen van de weerstand.”

Gaat het vooral over cannabis, of ook over harddrugs?

Lagrange: “In de meeste gevallen gaat het inderdaad over cannabis, maar ook over xtc en speed. We denken niet meer zo strikt in termen van softdrugs en harddrugs. Je hebt jongeren die af en toe en enkel in het weekend xtc gebruiken, als ze een nuchtere chauffeur hebben of met de trein reizen. Maandag raken ze – al is het

“We spreken over hard en zacht gebruik van drugs, ongeacht of het nu om soft- of harddrugs gaat.”

dat gerelateerd is aan het druggebruik. Het programma kan enkel opgelegd worden door een jeugdrechter.”

In het begin heette het project ‘Nultolerantie’. Vanwaar de naamsverandering?

Lagrange: “Vroeger was de nulwaarde bij de drugstesten ons belangrijkste criterium. Die nulwaarde moest er zo snel mogelijk zijn, jongeren moesten vooral clean zijn. Nu houden we er meer rekening mee dat clean worden een proces is van vallen

soms met veel moeite – op school. Dan valt het al bij al nog mee. Maar als er thuis of elders geld weggenomen wordt om drugs te kopen – of het nu cannabis of xtc is – is dat wel een probleem. We spreken nu eerder over hard en zacht gebruik van drugs, over welk middel het ook gaat.”

Hoe verloopt het Clean UP-programma?

Lagrange: “Het programma duurt 36 weken. Jongeren komen op regelmatige basis bij ons om samen met andere deelnemers

CHRIS LAGRANGE, VZW ORANJEHUIS KORTRIJK:

“Clean worden is een proces van vallen en opstaan.”

te praten en leggen urinecontroles af. We praten over hoe ze proberen hun gebruik te minderen, over wat ze toch nog gebruikt hebben en waarom, met wie ze erover praten, of ze zich schamen of trots zijn over hun prestatie. We stellen vragen: wie ziet dat je minder gebruikt? Maak je minder plezier? Merk je een verschil in je portemonnee? Kan je beter uit bed, ben je alert? Afhankelijk van de testresultaten en hoe ze meewerken tijdens de gesprekken, geven we punten. Wie op tijd komt, tot het einde van het gesprek blijft, eerlijk is en goede resultaten haalt op de urinetesten, krijgt punten. Als ze voldoende punten verzameld hebben, kunnen ze die inruilen tegen een aankoopbon voor iets waarvan ze kunnen genieten.”

Wat gebeurt er als de resultaten minder goed zijn?

Lagrange: “Eerst krijgen ze denkopdrachten. Die moeten ze op woensdagnamiddag of ’s weekends in hun vrije tijd uitvoeren. Ze moeten een film over verslaving bekijken

— die ze niet zelf kiezen — en daarover een reeks vragen beantwoorden. Soms laten we hen ook een ex-gebruiker interviewen of een quiz over cannabis opstellen voor de andere groepsleden. Zo proberen we hen toch stilaan bewust te maken van hun verslaving. Als dat niet helpt, dan moeten ze werken bij een zorgboerderij, een containerpark of de keuken van een woonzorgcentrum. Dat vinden ze nog minder leuk. Het is voor hen wel een stimulans om hun gebruik onder controle te houden.”

Lees op weliswaar.be/118 hoe Clean UP na afloop van het programma resultaten boekt. Daar lees je ook meer over het SNAP-project (Safer Neighbourhood Approach) dat zorgt voor drughulpverlening in de buurt.

Wat als het programma afgelopen is? Hoe zorgen jullie ervoor dat de vooruitgang niet verloren gaat?

Lagrange: “We zoeken naar hulpbronnen in hun omgeving. Wie van de vrienden

en familie houdt een oogje in het zeil? Daarnaast proberen we hen toe te leiden naar de vrijwillige drugsbegeleiding bij vzw Kompas. Acht uur per week kunnen we rekenen op een Kompas-medewerker. Die heeft ons doen inzien hoe belangrijk de duurzaamheid van het proces is. Dat deze medewerker ook in de reguliere vrijwillige drugzorg werkt, maakt de drempel naar vrijwillige vervolghulpverlening beslist lager. Soms lijkt het alsof we met ‘hopeloze gevallen’ werken tijdens het Clean UP traject. Maar als één van die jongeren ons een paar jaar later opbelt voor informatie over vrijwillige begeleiding omdat hij zijn job wil behouden, dan weten we dat we in ons opzet geslaagd zijn.”

Zijn er nog projecten in Vlaanderen die op een gelijkaardige manier werken?

Lagrange: “Nee. Er zijn heel wat projecten die preventief werken, maar wij zijn het enige programma dat door de jeugdrechter opgelegd kan worden als een als misdrijf omschreven feit (MOF) werd gepleegd. Dat het om een dwingende maatregel van de jeugdrechter gaat, is een deel van de kracht van het programma. De jongeren kunnen niet zomaar wegllopen als ze er geen zin in hebben.”

Monbaillieu: “Clean UP was er tot voor kort enkel voor de gerechtelijke arrondissementen leper en Kortrijk. Nu de parketten op provinciaal niveau samenwerken, bereiden we de uitbreiding naar Veurne en Brugge voor. Voor de drughulpverlening hopen we daar te kunnen samenwerken met De Sleutel. Clean UP is zeker een goede praktijk die verder verspreid kan worden. De efficiënte samenwerking en duidelijke afspraken tussen de integrale jeugdhulp, de drughulpverlening en justitie zijn cruciaal in Clean UP en zorgen ervoor dat er een vlotte doorstroom is naar de drughulpverlening. Alle partners van de strafrechtketen, van preventie tot repressie, werken eensgezind samen.”

Weliswaar bestaat niet alleen op papier. Je vindt ons ook online: op Facebook, Twitter en weliswaar.be. Een greep uit onze posts en je reacties erop.

Weliswaar @weliswaarbe · 25 mrt.

Efficientie, betaalbaarheid, toegankelijkheid, minder verkokering. Wordt er nagedacht hoe beleid sector beter kan doen samenwerken? #Vt14zorg

Sluiten

RETWEET 1 FAVORET 1

21:08 - 25 mrt. 2014 · Details

[@weliswaarbe](#) beantwoorden

handicap&arbeid (@jos_wouters · 25 mrt.)
 @weliswaarbe Er is nog veel te doen - verschillende domeinen werken niet samen - kijk nr werk-welzijnsdecreet in ontwerp

Weliswaar - Vlaanderen · 24 maart '14

Een klein meisje dat bang is in het donker, dat is niet uitzonderlijk. Een apotheker vond nochtans een uitzonderlijke oplossing: een monster spray die ze voor het slapen gaan door de kamer en onder haar bed moest spuiten. Goed gevonden? Of moeten we opletten dat we kinderen niet leren dat elk probleempje opgelost kan worden met een spray of een pilletje?

Vind ik leuk · Reageren · Delen · 3 1

Gezondheidsbond Leopoldsburg - Heppen, Weliswaar, welzijns- en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen en Liesbeth Van Braeckel vinden dit leuk.

Ann Van Leene Kinderen dient geleerd te worden het onderscheid te maken tussen werkelijkheid en fantasie. De oplossing is hier even fantasieerijk als het probleem. Het "farmaceutisch" oplossen van een werkelijkheid die er niet is, geeft inderdaad een verliezend signaal: waakzaamheid is geboden dat de realiteitszin niet verloren gaat. Geneeskunde en farmacie bieden vaak geen uitweg: laat ons kinderen vooral leren om weerbaar te zijn.
 14 maart om 9:37 · 0 3

UIT GOEDE BRON

19,3 MILJOEN

zoveel *verpleegkundigen* zijn er in de wereld.

Alle patiënten opgeteld, tillen ze ieder

1,8 TON

Ze stappen bijna **6,5 KM**

PER DAG.

Als er **10 %** *meer verpleegkundigen* zouden zijn,

zouden er vandaag **4 %** *minder mensen* sterven.

bron: Elsevier

Jeugdzorg ↘

VREEMDGAAN MET EEN MISSIE

Er wordt in de zorgsector doorverwezen van de ene voorziening naar de andere, maar kent iedereen elkaar wel? Een groep Oost-Vlaamse voorzieningen uit de kinder- en jeugdzorg wil daar met het project Vreemdgaan iets aan doen.

“Tijdens onze opleiding komen we op uiteenlopende stageplaatsen terecht. Maar zodra we ergens beginnen, zijn er nog weinig kansen om te zien hoe het er elders aan toe gaat”, vertelt **Ellen Coppens**, die verantwoordelijk is voor het Vreemdgaan-project. Dat is opgericht door Stent Oost-Vlaanderen, een overleggroep van voorzieningen uit de Geestelijke Gezondheids-

ELLEN COPPENS

XAVIER SILVERSMET GING ZELF VREEMD.

“Ik dacht dat het nooit zou lukken, maar nu vind ik het minder beangstigend.”

zorg, het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap en de Bijzondere Jeugdbijstand. “Ze wilden meer samenwerking, van onderuit. Laat de hulpverleners meedraaien in andere voorzieningen, zodat ze aan den lijve ondervinden hoe de dingen elders werken. We zochten gastvoorzieningen, die vacatures uitschreven. In totaal waren er 78 verschillende en heel uiteenlopende werkaanbiedingen.”

» Lees meer op www.weliswaar.be/118

PROJECTLEIDER ELLEN COPPENS IS ENTHOUSIAST.

“Door vreemd te gaan, al is het maar voor één dag, kan je begrip krijgen voor een ander.”

XAVIER SILVERSMET

Geestelijke gezondheidszorg ↘

ZIEK IS IN ELKE TAAL ZIEK

Als er gesproken wordt over depressie en suïcide bij mensen uit andere culturen valt al snel het woord ‘taboe’. Maar bestaat dat taboe echt? En hoe kan je als hulpverlener cultuursensitief werken?

BERNA KALKAN EN COLLEGA STEFAAN PLYSIER, STEUNPUNT CULTUURSENSITIEVE ZORG:

“Jouw eigen waarheid is niet de enige waarheid.”

Berna Kalkan, Steunpunt Cultuursensitieve Zorg: “Onlangs heeft de Turkse Unie infosessies over depressie en suïcide georganiseerd in verschillende moskeeën. Ik zou dus zeker niet spreken van een taboe. Het is spijtig dat veel Belgische hulpverleners denken dat er een taboe is. Daardoor worden bepaalde problemen niet aangekaart.”

Wat heb je nodig om cultuursensitief te werken in de geestelijke gezondheidszorg?

“Je moet kennis hebben van de cultuur van je cliënt. Maar dat volstaat niet. Je moet je ook goed bewust zijn van je eigen waarden en normen. Werken met iemand met een ander referentiekader is confronterend. Je moet je dan ook afvragen: wie ben ik? Hoe denk ik over seks voor het huwelijk, over abortus, over opvoeding? Je moet weten dat jouw waarheid niet de enige waarheid is.”

» Verschillende waarheden vragen om verschillende visies op oplossingen voor geestelijke gezondheidsproblemen. Lees verder op weliswaar.be/118

Hulp bij levensbeëindiging van psychiatrische patiënten

STERVEN TOEGELATEN

Tekst Eric Bracke | Foto's Bob Van Mol | Illustratie Elisabeth Noels

Tjeerd ging op de treinsporen staan en Monique verstikte zich met een plastic zak. Hun moeders, Carine de Vries en Jeannette Croonen, besloten de doodswens van psychiatrische patiënten bespreekbaar te maken.

“Een paar maanden na het overlijden van onze Monique stond Carine op de stoep”, vertelt **Jeannette** in haar woning in Vught, nabij 's-Hertogenbosch. “Ze had de rouwadvertentie gelezen en dacht: ‘Hé, dat heb ik ook meegemaakt.’”

Carine: “Als er in één straat twee moeders zijn die zoiets meemaken, dan moeten er vast meer zijn, dacht ik. Dus belde ik aan en zo zijn we aan de praat geraakt.”

Is tijdens dat gesprek de Stichting Euthanasie in de Psychiatrie geboren?

Carine: “We hebben eerst gegoogeld op *euthanasie* in combinatie met *psychiatrie*. De combinatie gaf geen resultaten.”

Jeannette: “Toen was de naam van onze website meteen gevonden, namelijk Stichting Euthanasie in de Psychiatrie. Onze bedoeling was om verhalen van lotgenoten te bundelen om psychiaters te overtuigen van de ernst van het probleem. Nadat we in het televisieprogramma *Pauw & Witteman* waren geweest, stroomden de getuigenissen binnen. Zo konden we al in oktober 2010 ons boek uitbrengen.”

Carine: “Nu zouden we een iets meer beschouwend boek maken. We zouden de

psychiatrie minder met de vinger wijzen en ook positieve getuigenissen toevoegen.”

Kan u een voorbeeld geven van een positieve getuigenis?

Jeannette: “Bijvoorbeeld het verhaal van Agnes en Jan en hun zoon René, die wel geholpen zijn door middel van euthanasie. Agnes gaat nu mee naar congressen om na

het schrijnende verhaal van onze kinderen te laten zien dat het ook anders kan. Ze vertelt hoe ze, met Jan en hun andere zoon, René met liefde hebben doodgeknuffeld, letterlijk. Zij hadden het afscheid verwerkt in het traject naar het moment van de euthanasie. Dat staat in schril contrast met onze pijnlijke verwerking na de gruwelijke, eenzame zelfdoding van onze kinderen.”

Carine: “Een mooi afscheid biedt troost en dat hebben wij natuurlijk niet gehad.”

Hebt u iets zien veranderen sinds uw boek in 2010 is verschenen?

Jeannette: “Tot 2010 werden één, twee patiënten per jaar geholpen en vorig jaar waren er dat 42. We hopen dat wij daar een beetje invloed op gehad hebben. Sommige

“Agnes vertelt hoe ze René met liefde hebben doodgeknuffeld, letterlijk.”

CARINE DE VRIES:

“Een mooi afscheid biedt troost en dat hebben wij niet gehad.”

psychiaters zeggen van wel. Anderen vragen zich af waar die moeders zich mee bemoeien. Maar we blijven aandacht vragen voor de psychiatrische patiënt met een doodswens.”

Is de opdracht nu volbracht voor de Stichting?

Jeannette: “We krijgen nog altijd veel mensen aan de lijn die hun verhaal willen doen. Maar wij zijn geen hulpverleners. Als er een hulpvraag is, verwijzen we altijd meteen door, of naar de psychiater of naar de huisarts.”

Carine: “We steken veel tijd in gastcolleges en congressen. We zijn ook zinnens om politici meer vertrouwd te maken met de problematiek. Er komt binnenkort een groot debat in het Nederlandse parlement over euthanasie in de psychiatrie, waar we bij betrokken zijn.”

Waarom hebt u de politiek niet eerder benaderd?

Jeannette: “Aanvankelijk gingen we ervan uit dat het in de wet goed geregeld is. Gaandeweg zijn we erachter gekomen dat er punten zijn die we graag anders zouden

zien. In Luxemburg is een psychiater die niet wil ingaan op de vraag tot euthanasie verplicht binnen 24 uur te verwijzen naar een psychiater die wel wil helpen. Voor ons hoeft het niet binnen die strakke termijn van 24 uur, maar we willen ook in Nederland graag een verwijsplicht.”

De getuigen in het boek zijn boos omdat psychiaters om de hete brij heen draaien als er een vraag om euthanasie komt. Is dat ook uw ervaring?

Jeannette: “Ze weigeren inderdaad vaak te luisteren naar de patiënt met een doodswens. De artsenkoepelorganisatie KNMG (Koninklijk Nederlands Medisch Genootschap) stelt nog altijd dat een vraag om hulp bij zelfdoding eigenlijk een levenshulpvraag is. Wij vinden dat niet. Een patiënt heeft al een hele weg afgelegd voor hij of zij durft te vragen om hulp bij zelfdoding. Als je het op dat moment als een levensvraag interpreteert, wals je alweer over de echte vraag van de patiënt heen en ga je opnieuw behandelopties zoeken.”

U wil ook meer duidelijkheid over de behandeltermijn?

Jeannette: “We willen dat het einde van een behandeltermijn is aangegeven. We kregen vorig jaar een maatschappelijk werker aan de lijn namens een patiënte van 62 jaar die om euthanasie had gevraagd. De psychiater vond dat het te vroeg was en dat er nog behandelopties

JEANNETTE CROONEN:

“Als wij het niet doen, vraagt niemand aandacht voor de psychiatrische patiënt met een doodswens.”

waren. Bleek dat die vrouw al ruim veertig jaar in behandeling was. Als alle behandelopties dan niet uitgeput zijn, snappen wij het ook niet meer. Die mevrouw wordt aan het lijntje gehouden.”

Carine: “De psychiatrie heeft moeite om haar eigen beperkingen te erkennen. In de somatische geneeskunde lijkt het eenvoudiger om op een gegeven moment toe te geven dat ze niks meer voor de patiënt kunnen doen. Maar een psychiater zal dat niet gauw zeggen, terwijl ze minstens even beperkt zijn als andere artsen.”

» Het boek *De strijd voorbij, Euthanasie in de psychiatrie* van Jeannette Croonen en Carine de Vries, Libra&Libris, is niet in de boekhandel te verkrijgen.

Geïnteresseerden nemen contact op via www.euthanasieindepsychiatrie.nl

» De doodswens bespreken en ernstig nemen geeft sommigen weer adem. Lees verder op weliswaar.be/118

» En hoe zit dat in Vlaanderen?

Lees het interview met Lieve Thienpont op weliswaar.be/118

WIJ WILLEN WERK

Groot nieuws in maart: Toots Thielemans houdt er definitief mee op. De reclamefluitier van wereldfaam die met iedereen samenspeelde, van Charlie Parker tot Nick Cave, heeft de energie niet meer om op te treden. “De heer Thielemans wenst nu te genieten van de rust die hij heeft verdiend”, meldde zijn management enigszins ironisch. Toots is godbetert 91. En toch moest de arme man zijn beslissing behoorlijk fel verdedigen. Zolang hij ademt, kan hij toch spelen?

We lijken geobsedeerd door werk. Zeker nu we een bikkelharde crisis achter de kiezen hebben. Technologische vernieuwing heeft onze wereld de afgelopen eeuw volledig door elkaar geschud. We hebben de daling van de industriële activiteit lang kunnen compenseren met een groei van de dienstensector. Maar ook die ontwikkeling loopt stilaan ten einde. Terecht maken we ons zorgen over sluitende fabrieken en het verdwijnen van massa-arbeid. Het is allemaal de schuld van de Chinezen! Nee dus. Hoewel de delocalisatie van de maakindustrie enorm opvalt, verdwijnen de meeste jobs nog steeds door technologische innovatie. Ze komen nooit meer terug, zegt de Amerikaanse econoom Jeremy Rifkin. De derde industriële revolutie zal ook de welzijns- en gezondheidssector grondig veranderen, met coöperatieve netwerken, eHealth en, waarom niet, heuse zorgrobots. Vandaag wisselen we informatie, muziek, taxiriten, tweedehandse spullen en overnachtingen uit – dit alles zonder de tussenkomst van klassieke dienstenbedrijven. Morgen ontstaat er een Uber voor zorg, en delen we diagnoses en behandelingen. In zijn nieuwe boek *The Zero Marginal Cost Society* beschrijft Rifkin een beeld van de toekomst waarin het internet van dingen tegen het midden van onze eeuw uitgroeit tot een zichzelf organiserende structuur. Menselijke arbeid is alleen nog nodig om af en toe op een knop te duwen. Of om op een mondharmonica te blazen, zoals onze nationale Toots (deed).

Een conventionele carrière in een vaste voltijdse job wordt uitzonderlijk. Steeds meer mensen hebben steeds meer tijd – omdat de arbeidsmarkt voor hen gesloten blijft. Tegelijk staat onze klassieke opvatting over pensioen en sociale bescherming onder druk. Die tegenstellingen zorgen voor aanpassingsproblemen en brengen de betaalbaarheid van het systeem in het gedrang. Ze zijn ook een bron van frustratie, omdat we met verwachtingen uit het verleden naar de toekomst kijken. Werkethos wordt vereerd als een straffende oudtestamentische god. Ledigheid blijft het oorkussen van de duivel. En terwijl we de druk op werkende mensen nog opvoeren en het niet-actieve deel van de bevolking problematiseren, verliezen we de veranderende wereld uit het oog. Hoe hou je werknemers gezond? Heel oud worden en inactief zijn in een wereld die betaalde arbeid verafgoedt: hoe pak je dat aan? Jeremy Rifkin stelt voor

HAROLD POLIS IS ESSAYIST EN UITGEVER.

“Terwijl we de druk op werkende mensen nog opvoeren en het niet-actieve deel van de bevolking problematiseren, verliezen we de veranderende wereld uit het oog.”

dat we anders over werk beginnen te denken. Als schaarste wordt vervangen door overvloed, dan zullen we volgens hem voldoening halen uit het beleven van empathie, sociaal kapitaal en wat de oude Grieken *praxis* noemden: het hoogst bereikbare niveau van het actieve leven. Het valt te bezien of zo'n planetair altruïsme haalbaar is. De technologische wervelstorm stopt alleszins niet meer. Het ligt aan ons hoe we er in ons leven en werk mee omgaan – en of we allemaal Toots willen zijn na ons negentigste.

Welzijns- en gezondheidsmagazine voor Vlaanderen uitgegeven door de Vlaamse overheid – Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Jaargang 20 – nummer 3
Editie juni - juli 2014

Redactie: Nico Krols, Liesbeth Van Braeckel

Eindredactie: Harold Polis

Medewerkers: Eric Bracke, Filip Decruyenaere, Marc Kregting, Stefanie Van den Broeck

Tekeningen en cartoons: Ief Claessen, Amira Daoudi, Mieke Lamiroy, Elisabeth Noels, Nora Theys

Fotografie: Jan Locus, Bob Van Mol, Stephan Vanfleteren

Directie: Liesbeth Van Huffelen

Verantwoordelijke uitgever:

Karine Moykens, secretaris-generaal
Koning Albert II-laan 35, bus 30, 1030 Brussel

Redactiebegeleiding en lay-out: BBC

Druk en distributie: Roularta Publishing

Oplage: 50.000

Abonnementen, adreswijzigingen, annuleringen: weliswaar@abonnementen.be of 078 15 22 50. Bij adreswijziging oud én nieuw adres en abonneenummer vermelden. Ontvang je te veel of te weinig exemplaren? Laat het ons weten. Geef het abonnementsnummer op dat bij je adres vermeld staat.

Redactie: redactie@weliswaar.be

Tel.: 02 553 33 76 of 02 553 07 32

Fax: 02 553 31 40

Vlaamse overheid – Departement WVG
Weliswaar

Koning Albert II-laan 35, bus 30, 1030 Brussel

Wil je een kort bericht plaatsen?

info@weliswaar.be

De inhoud van de artikels weerspiegelt niet noodzakelijk de visie van de Vlaamse overheid.

Weliswaar kan geen lezersbrieven opnemen. Je reactie is altijd welkom op het redactieadres of info@weliswaar.be en [facebook.com/weliswaar](https://www.facebook.com/weliswaar)

Weliswaar wordt gedrukt op milieuvriendelijk papier.

WIW 118.14 – JG 20/nr. 3

Lid van de Unie van de Periodieke Pers

ISSN 1371-9092

JONG GEWETEN

Jeugdboek vanaf 11 jaar. In haar debuut vertelt Gerda Debyser een verhaal over vriendschap, verliefdheid, dementie en lichtallergie.

>> Gerda Debyser, *Stervenlicht*, Abimo, 2014, 204 p., € 13,50. ISBN 9789462341524.

STUDEREN MET AUTISME

Boek met dvd. Het boek diept de inzichten uit de documentaire verder uit, aangevuld met kwalitatief onderzoek en concrete ervaringen van studenten met ASS in het hoger onderwijs.

>> Valérie Van Hees en Hubert Roeyers, *Geprikkeld om te weten. Studeren met autisme*, Academia Press, 2014, 97 p., € 22. ISBN 9789038222691.

LEVEN MET KANKER

Dit boek is een emotionele handleiding voor kankerpatiënten en hun omgeving. Het is ook een leidraad voor hulpverleners om mensen met kanker te begeleiden doorheen hun verwerkingsproces.

>> Nathalie Cardinaels, *Omgaan met kanker. Een emotionele handleiding voor mensen met kanker en hun omgeving*, Acco, 2014, 168 p., € 24,50. ISBN 9789033495427.

HOLLE ZELFREDZAAMHEID

Een kritische analyse van zelfredzaamheid, een centraal begrip in de hedendaagse discussies over welzijn en zorg. En een mythe volgens de auteur.

>> Richard de Brabander, *Wie wil er nu niet zelfredzaam zijn? De mythe van zelfredzaamheid*, Garant, 2014, 191 p., € 22,90. ISBN 9789044131451.

BEWINDVOERING IN NIEUW KLEEDJE

Ooit kunnen we allemaal geconfronteerd worden met de wet op de bewindvoering. Vanaf 1 september 2014 wordt in die rechtsbescherming een grote stap vooruit gezet. Deze brochure beschrijft de belangrijkste regels van de nieuwe wet.

>> Jan Nolf, *Kwetsbaren in het nieuwe recht. Bescherming met of zonder rechter*, UGA, Heule, 2014, 90 p., € 20. ISBN 9789089774767.

VERDER NA DE SCHOK

Shockproof!? is een onmisbaar praktisch boek voor iedereen die wil leren omgaan met mensen die lijden onder trauma. Met praktische oefeningen die makkelijk toepasbaar zijn in verschillende situaties.

>> Isabel Ulenaers, *Shockproof!? Leren omgaan met trauma*, Acco, 2014, 200 p., € 30. ISBN 9789033495410.

DOE HET ZELF

Het doctoraat van voormalig Vlaams minister van Cultuur Bert Anciaux. Meer dan duizend lokale 'zelforganisaties' in Vlaanderen en Brussel bieden ruimte en geborgenheid voor mensen om zich te organiseren op basis van eenzelfde etnisch-culturele identiteit. Wat zijn de verwachtingen, vooroordelen en kansen van deze bewegingen?

>> Bert Anciaux, *Zelforganisaties in Vlaanderen*, Politeia, 2014, 580 p., € 26,95. ISBN 9789057184062.

HOE VRIJWILLIGERS DE WERELD DOEN DRAAIEN: DOSSIER P. 13-20

Afgiftekantoor Gent X
Roularta Media Group
Meiboomlaan 33, 8800 Roeselare

TIJDSCHRIFT

Weliswaar, welzijns- en gezondheidsmagazine
verschijnt zesmaal per jaar
(februari, april, juni, september, november, december)
Machtigingsnummer 2386570
Erkenningsnummer P3A8091

UV